

LO GRINHON

LA GAZETA DAU VIVARÈS D'EN
NAUT

La Gazeta de Parlarem en Vivarés

N° 97 Prima - Abriu de 2018

L'A.G. de Parlarem en Vivarés dau 24 de març 2018 se passèt lo mesme jorn que la jornaa occitana que fuguèt d'aqueste an sus lo tema de la « tanariá », activitat industriala istoricament importanta per la vila d'Anonai.

Lo matin lo President, Marc, presentèt un bilan de las activitats de 2017 :

- La reedicion bilinga dau liure de Marie Mourier « Quand èro petiotona » es

un succès. Las ventas an permetut l'amortissament de la depensa. L'aida financière de l'IEO Ròsne Alpas fuguèt preciosa.

- Los cors publics de linga sus Anonai an pas capitat, la proposicion presentaa dins lo cadre de la M.J.C. aguèt pas de succès (solament 2 o 3 inscripcions).

De cors marchan pro bien ès Sant Victor. Joan Dodet ne'n parlet un moment.

- Lo bilan dau Grinhon fuguèt presentat per Gerard. Los 4 numèros an pareissegit en lhur temps. Los abonaments se mantenen e mai l'interès, sembla. (Veire dins aqueste numèro : « Escrivon au Grinhon », paja 8). Lo tiratge es de 160 exemplaris, per mai o mens 100 abonats, una trentena es manda a gratis : archivas, bibliotecas comunals... ne'n demora una petita reserva.

- La Coral « Chantem » marcha (chanta) franc bien. Un bilan positiu fuguèt presentat per Geneviève Largillier. Aqueles que vòlon auvir chantar la linga d'òc pòion los invitar. Joan Pèire diguèt tot lo contentament dau grop.

- Un rencontre occitan es Sant Victor aguèt ben de succès lo 11 de novembre 2017 : i èran Parlarem en Vivarés e sa Coral « Chantem », de monde de l'Universitat Populara (U.P.V.H.) d'ès Tornon,

« Chantalermusa » receviá, e un grop « libre » d'ès Sant-Farcián, qu'èra a l'origina dau rassemblament.

- Patric Cròs presentèt de « T-Shirt » que Parlarem bòta en venta lo jorn mesme, per 10 euros. N'avètz l'imatge aquí en façà. Nos parlèt mai un

(Seure paja 8)

UN TORN AU SALON

I a quauquas setmanas, siem 'nats faire un torn es París, a la Pòrta de Versalhas. Z'avètz comprés, siem 'nats au Salon International de l'Agricultura. Per lo monde agricòle qu'es « Lo salon ». Pa-reis mai que qu'es l'occasion per los Parisencs qu'an encara, se ditz, un païsan que somelha en ielos de s'anar promenar a la campanha. N'aprofitan, los mai ardits, per, coma d'uns presidents, tastar lo cuòl de las vachas. En parlant de vachas, la Reina dau Salon, d'aquest an, n'èra una, de vacha. Una genta Aubrac, aube sos uèlhs tot merlicats de neir, sas banas coma lo guidon dau velò de mon grand. S'apelava *Haute*. E òc, en francés ! Sembla que li an pas pogut trovar un nom dins la lenga daus Monts d'Aubrac ont es naissuá. Aus confins de las nòvas regions, Occitania e Au-vernha-Ròse-Aups, que se lai parla occitan coma en cò nòstre. Basta ! Lhors getarem pas la pèira, que faliá surament un nom en H e que n'i a gis dins nòstra lenga. E puei, èrem es París, s'anavan pas botar a parlar patoés, tot de mesme !

Pasmens, totas las regions de França èran presentas. Tenián tot un grand pavalhon. Se çai poiá gostar totas las especialitats. Chasque estande vantava los meritits de son país : gastronomia, to-risme, païsatge, biais de viure... Chascuna afortissiá son originalitat, son eime, qué diso ? son an-ma... N'avem trovat mas una per se presentar dins sa lenga. Una que reclama que sise reconeissuá sa lenga. Devinètz ? Se'n es parlat i a pas gaire... A non ! pas una region onte se parla occitan. Pasniu quela que s'es pres lo nom d'aquela lenga. Ni mai Nòva Aquitània o Provença, non. Au meitan de totas las regions, coma una isla au meitan de la mar, brandissiá son nom coma un dra-pèu : *A Corsica*.

Zò creiètz pas ? Tè ! vos ai portat la fotò.

Marc Noalha

Géographie Paysanne

Edicion La Retornada, Tença

Qu'èra dissande, lo 7 d'avril, una ben plasenta reünon per faire festa au Jean-Yves Rideau que sortiá son darrèir liure editat per La Retornada d'ès Tença.

« ...une résistance en vaut bien une autre, je veux maintenant vous nommer un pays... » qu'es Rideau que parla dins son Introduccio. Sa « Géographie paysanne », qun gente biais de nos presentar una estuda que se legís coma un roman, lo roman dau país au temps onte lo país saviá se dire. Montanhas, rochiers, rasas, rius, riveiras, botassas, terras e culturas, ostaus o maisons daus òmes, noms d'a-queles òmes, bòscs e lhurs abitants, rotas, noms e faus noms... tot l'i passa !

L'editor : Association La Retornada, 12 grande rue, 43190 Tence, 25€ (e fau pas essublar lo fac-tor)

Jean-Yves Rideau e Julien Po-chelon, editor, davant la maison de la Retornada ès Tença.

L'usina.

A la debuta dau segle XXen e sustot après la guèrra de quatòrze, los vilatges dau Vivarés-Naut se voidan e los joines van travalhar sià ès Anonai (dins las tanariàs), sià ès Sant-Estève (a la mina) o enquesiam mai.

Noel nos parla de las tanariàs d'ès Anonai

Las tanariàs (Casseta 4 dau 28/09/1982 mn8 sec43)

*Gerard : Doncas, Noel, sias vengut travalhar ès Anonai e sias rintrat a la tanariá
Noel : Òc-es, quand ai quitat la tèrra, bien sus, siau d'abòrd rintrat a l'usina puei l'usina que siau rintrat la promeira a sarrat e me siau retrovat de rintrar dins la tanariá [...] e ai vòugut saver l'istòria de la tanariá, coma la tanariá restèt alai en vila e çò que represen-tava per la vila a quelo moment onte i avia 4 o 5 o 6 tanariàs en vila [...]. Ai començat de travalhar a la seita.*

Gerard : La seita ?

Noel : Qu'es una machina que refend la pèl dins l'espes-sor, qu'es a dire que d'una pèl ne'n fas doas. Alors lo dessús qu'era çò qu'apelavan la flor, la pèl, per ne'n far de cuer per lo dessús de las chaussuras, e puei lo dessos, quò fasiá de cuer per far de doblura, per far de gants de proteccion, per far de basanas.

Gerard : La basana qu'era lo grand davanteir ?

Noel : La basana qu'aviàn los maneschaus dins le temps, los cordoniers, totos quelis que se serviàn d'una basana de cuer.

*Alors la pèl qu'era comptat coma travalh e la crosta, çò qu'apelavan lo dessos, que t'era pas comptat dins lo tra-valh. Quò serviá per paiar la bona dau patron. Qu'es a dire que i a tant de pèus a faire dins ton jorn e si fasiàs las crostas, las fasiàs, lo suplement, per lo patron.[...]
Que t'era pas comptat sus ta jorna. Qu'era per paiar la bona.*

Gerard : A ben, qu'era pas mau quò !

[...]

Noel : ai auvit parlar, n'i a pas ben de temps que n'i a de monde d'aicí en vila que s'ocu-pan d'archeologia qu'aviàn trovat de rèstas de tanariàs daus Romans[...] Tanavan, d'a-quelo moment daube de graissas e daube d'urina.

Gerard : D'urina ? Mès d'urina de persònas, de bestias ?

Noel : N'importe, ne'n faliá tanspèt per desgraissar [...] e puei après tanavan daube de plantas [...]. Mès si se trove iuera de restas de tanariàs dins las ruinas, me ne'n savo pas bien que quò sièse veraïament roman. Perque totes las grandas maisons devant la revo-lucion fasián tot. Produsián lo chanvre per los abits e produsián mai lo cuer que n'avian besunh, per los chavaus. E fau apeitar 1830 per que n'i aie la promeira tanariá veraia-ment organisa per lo paire Meyzonnier en vila e 1832 per la tanariá Combe.[...]

Noel e Gerard a Radio-Vivarais en
1982 ! Semblan pas s'esnoiar.

Transcripcion e adaptacion dau texte : Patric Cròs

I a vint ans partiguèt la Marcela...

D'aqueste an quò fai dejà 20 ans que se'n anèt, lo 6 de feurèir 1998, Marcela Delpastre, aviá quasi 73 ans. La Marcela escriviá, tant en occitan qu'en francés, mas a jamai manca de dire son gost, son amor de la linga occitana : « aquesta lenga que tant me plai ». Demorava a Germont en Corresa, dins son Lemosin qu'amava tant. Ne'n fuguèt l'etnològa d'aqueste vielh país onte veiá dispareisser las tradicions, contaira seguèt mai. Paisana tota sa viá, a jamai placat d'escriure. Poemas, contes, novelas, cronicas dins los jornaus locaus, liures de sovenirs que començan en occitan : « Las viàs prigondas de la memòriá » e van continuar en francés per au mens 4 volumes titolats : « Mémoires », liure sus las bèstias : « Bestiari Lemosin », sus las plantas : « Lo Libre de L'erba e Daus Aubres » e encara, e n'eissublo... Una òvra abondosa, de qualitat... Es, d'assurat, una dau detz mai grands escrivans occitans dau siecle XX°. Avem chausit un poema dins los quatre cents que son dins los cinc volumes de poesias de « Paraulas per questa terra ».

Lo R.

Laisse vivre l'auseu

Quand seras per morir, laisse vivre l'auseu – çò que chanta – lo parpalhòl – mai tot çò que vòla.

E l'aubre, lo maudisses pas. Soven-te'n, de la flor de blat ! Ço que raiava dins ton còr, la saba, lo sang roge mai lo sang blanc, l'aiga, tot çò que riula... Te siagen doç, los sovenirs, de l'erba, de la peira, e lo fuec entre los landiers, que tant de còps t'a 'chaurat l'arma.

Çò que demòra, un temps demòra, a son temps per florir, per rire e per balhar sa grana.

E tu parier. Aura te'n vas – que tòrnies o que tòrnies pas. Sec ton chamin, fai ta passada.

La Marcela

- Totjorn pariers, jamai pariers, l'aubre, l'auseu, e çò que chanta, e los fums de rosada, e lo país jamai parier te segra be a la volada.

Laisse vivre l'oiseau

Quand tu seras près de mourir, laisse vivre l'oiseau – ce qui chante – le papillon – tout ce qui vole.

Et l'arbre, ne le maudis pas. Souviens-t'en, de la fleur du blé ! Ce qui rêvait dans ton cœur, la sève, le sang rouge et le sang blanc, l'eau, tout ce qui ruiselle... Qu'ils te soient doux, les souvenirs, de l'herbe, de la pierre, et le feu entre les landiers, qui tant de fois t'a réchauffé l'âme.

Ce qui reste, qui reste un temps, a son temps pour fleurir, pour rire et pour donner sa graine.

Et toi de même. Maintenant tu t'en vas – tu reviens ou ne reviens pas. Tu suis ton chemin, tu fais ton passage.

Toujours pareil, jamais semblables, l'arbre, l'oiseau, et ce qui chante, les brumes de rosée, et le pays jamais le même t'accompagne en vol.

BERNAT LESFARGAS, un poèta occitan

Aviáu rencontrat Bernat Lesfargas¹ dins de reünions de l'IEO quand n'i aviá una seccion es Lion dins las annaas 70. Au mes de feurier passat, coma passavem dins lo caire, nos arrestèrem es Brageirac² per vesitar quela genta vila, en riva de Dordonha, ont èra naissut lo 27 de julhet de 1924. Qu'es coma quò que descovriguèrem, dins la vielha vila, a costat de fontanas, quauquas placas³ portant de tròç de sos poèmas. Tròç en francés tirats de *La brasa e lo fuòc brandal*⁴, Edicions Jorn⁵, 2001. Aprenguèro en Març qu'èra partit, a 93 ans, lo 23 de feurier.

Parlarem mai de l'òme un autre còp. Voudriáu juste vos donar a legir, los tròç de poemas que ne'n parlo dins lhor version occitana.

Marc Noalha

Quela aiga riva onte ben sap
e sabi plan çò que marmusa.
Sos mots lusents, quicòm los ditz
dempuèi d'annadas dins mon arma.

*Cette eau sait vers quoi elle coule
et moi je sais ce qu'elle murmure.
Ses mots luisant, quelque chose les dit
depuis des années dans mon âme.*
(Çò que l'aiga jonjoneja)

Dins lo fons del fons de l'aiga
es tombada e s'es negada
una cara qu'ai aimada.
Disons d'uns que qu'es 'na pèira.
Quand lusís la creson pèrla.

*Au fond tout au fond de l'eau
un visage que j'aimais
est tombé et s'est noyé.
Les uns disent que c'est une pierre
qu'elle brille et c'est une perle.*
(Canson de la cara negada)

-
1. Bernard Lesfargues, en francés.
 2. Bergerac.
 3. I aviá mai un texte de Marcela Delpastre.
 4. La braise et les flammes.
 5. www.editions-jorn.com

ANA(L)IS(A)

Dins un caire que mi solet coneisso, a l'este, m'arresto. Mai luènh, plonja la bòr-na cadaberosa. Detrès s'eslevan los chamins ornats de cotelàs¹ qu'esbandisson per las brumas blèimas. Daube l'incertesa que ulcèra, boino una tomba, a l'ombra borguinhoa de las vinhas que bretonan. A l'entorn me chauríá plantar los ampèirs de l'amar dins la raia daus regrets. Davant aquel cròs, un pauc entre doas, un pauc imprecís, m'asseto, Au clar dau jorn se mesclan las odors de chalàia de las oras de chalorassa e lo parfum de fums de fenh. Jos la vòuta daus chastanhièrs montanièrs, l'aura auratjosa aberlandís² lo miron que chàuma³ en ronronar encara mai fòrt que lo tronaire roncha. Quand sa colèra se fai de lausa e d'antracita, anònzia, en secoire las branchas de roire, la pèrta de las esperanças. E ativa lo fuòc grand de janoire. Brutla que brutlaràs paure còrs au barrutle, e sus lo pertèrra de cendras, creissarà benlèu la tendra immortala. Sus la tèrra tendra, entre los eric de las chastanhas, m'imagino se penturar ton nom per la pluma pastèla de la plòia joarèla. Un boquèt de flors de gallardia⁴ dins mas mans e l'abelha, vièlha, ven merir sus mon det. Entre las pèiras de pelhas observo las borrolas que se borringan e que, sus las fuèlhas mòrtas, empòrtan sa despòlha, coma los voiatges un visatge. Au moment de la tramonta, que sibla l'arrivaaa de las tràves, es lo sen-hale dau despart. Lo miron, ielo, a dejà filat. Bientust, tot quò serà envaït per las formas fòlas e la flama dau renovèl. Los bòscs espesses faràn aicí lhòr reiaume escondut onte regna sens vergonha lo languís. En sovenir, me restarà una tela impressionista, en nuanças realistas. Un jorn, qui sap, en seure l'estrangle atractor que desranja las messonjas, tornarai trovar lo caòs e son cròs. Mas, ieura, m'en vau daube la mesura dau temps que passa, per joinessa e per tristessa. e auvo, dins despolhament de l'abséncia, lo solelh nèir en merissent me mormonar :

Clic, Clac, vòstre conte es achabat.

*Clic, Clac, e la flor per crevar,
se geina pas d'esperar.*

Quentin

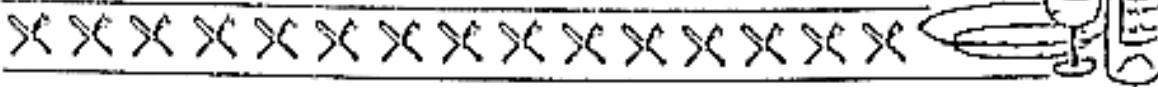
1. Flor d'irís, emblema de Brussèlas

2. Aberlandir : «desnaturar» un chinon o un minon per de carèissas (Dufaud)

3. Fai pranhèira

4. Flor, emblema de Valonia

LO BEURE E LO MINJAR ...

LOS MOINES

Pichòtas quenèlas a las erbas de prima

Par Lucette Rouchier

Per 4 a 6 personas :

- 500 gr d'èrbas sauvatjas cuèitas e franc eissauraas (laitissons, anhelets, aigreta, risòlas, ortias ...) – 1 pichòta ceba – 2 venas d'alhet – 1 punhaa de persil – 1 toma mata de chabra o de vacha (100 a 120 gr) – 2 uòus – 2 culhieraas a sopa d'oli d'oliva – farina – sau e pebre.

. Acampar las èrbas dins los champs (peraquí 1 quilo) - triar – lavar – far cuèire dins d'aiga salaa – esgotar – preissar bien dins las mans per pichòtas quantitats per bien eissaurar.

. Chaplar las èrbas
. Chaplar l'alhet, la ceba e lo persil, far revenir lo chapladís dins l'oli d'oliva (sans laissar rossir).
. Mesclar daube las èrbas.
. Ajotar los uòus, la toma, 2 o 3 culheraaas a sopa de farina per aver una pasta un pauc sècha,
. Salar e pebrar.

. Daube los dèits formar de pichòtas quenèlas, las passar dins la farina e las plonjar dins un bolhon fremissant. Quand los moines montan a la surfaça son cuèits.

. Ranjar dins un plat burrat, saupodrar de fromatge rasper enformar à 180° peraquí 10 minutats. Lo fromatge deu fondre mas pas gratinar.

. Servir e bon apétis.

Vocabularí : Laitissons = pissemorts. Anhelet = mâche, doucette. Aigreta = Oseille. Risòlas = jeunes plants de coquelicots. Ortias = orties.

N.B. Si vous manquez de courage pour ramasser les herbes, cette recette est excellente avec un mélange, ou pas, de feuilles de blettes et d'épinards.

C'est une recette traditionnelle du DIOIS qui m'a été communiquée par une amie. On trouve une version très approchante dans « **GOSTAR LA CUISINE TRADITIONNELLE DU DIOIS** » Han SCHOOK – Edition LO PITRON DEC. 1989.

Per Rire – Lo simplaton

Qu'es un simplaton que se permene dins lo parc de l'Asile.

Ariva ras la muralha que fai lo torn dau domeni, s'eschalatra josca en naut de la paret, avisa de l'autre latz e sona un passant :
- Siètz nombrós aquí dedins ?

LO GRINHON es la revuaa de l'associacion occitana PARLAREM EN VIVARÉS d'ès Anonai. Es manda a tots los aderents. Per la recèure, mandar 12 € per una persona, 15€ per un coble a :

LO GRINHON (G. Betton) La petita Comba 27 rua Marcel Bruyère 07100 ANONAI

Faire lo chec a l'ordre de PARLAREM EN VIVARÉS.

Los abonaments partan dau n° de Prima e s'achaban daube lo n° d'Ivèrn...

Per retrovar **lo Grinhon e Parlarem** sus internet

BARTAVEL

<http://www.bartavel.com/>

brison de « Bartavel », lo siti internet que presenta l'Occitan de per aquí e que s'abonís tots los ans.

Un novèl Conselh d'Administracion fuguèt elegit per dos ans. Un project de governança a tres personas seguèt mai presentat a l'A.G que ne'n fuguèt d'accòrd.

Lo burèu de 2017

La jorna occitana se perseguèt l'après-mejorn per la presentacion d'un morcèl de l'emission dau 28 de setembre 1982 sus « Radio Vivarés », enregistrament onto Noël Avenas nos parlava de son mestier de tanaire. Document interessant, enregistrament de i a dejà 36 ans ! (legir paja 3) La presenza de Jean Avenas, garçon de Noël, nos fa-guèt un grand plaser.

Jean Avenas, Gerard e Marc

Qu'èra puei la visita de la darrèira tanariá d'Annonay que se mantien daube una centena de personas.

presentaa, comentaa per Matieu Gounon fuguèt passionanta. Eissublarem pas, me sembla, lo moment fòrt d'aquesta jorna talament Matieu saupuguèt nos interessar e prenguèt tot son temps per nos faire profitar de son saver.

Matieu Gounon travalha a la tanariá e a fait d'estudas d'Istòria. Son liure publiat en 2016 : « Tanneries et mégisseries d'Annonay, 1815-2015 » es un document (448 pajas) sus l'istòria d'aquela industria d'Annonay. Se tròva dins totas las librarias d'Annonay.

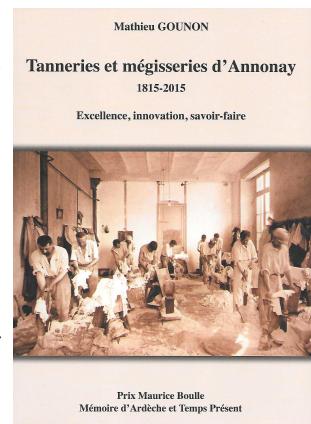

Matieu Gounon saupuguèt captivar lo monde

La jorna s'achabèt per un pauc de cinema. Lo film « Los tanaires an la pèl dura » conta la granda lutta daus tanaires d'Annonay en 1974. Un an de lutta sindicala per empachar la fermetura de la darrèira tanariá. Tota una vila que sostien los tanaires. E finalament... la ganha ! L'usina que repren daube sos salaries, lo sindicalista Lucien Alluy que fai lo PDG e sauva l'entreprise. Encara una genta istòria, un film qu'es un document onto conaissem tant de monde dau país.

Una jorna qu'eissublarem pas.

G.B.

Escrivon au Grinhon

Bona annaa a Parlarem/Montarem tant que poirem/Mas farem çò que poirem. (janv. 2018)A.M.

Veiquí lo paiament de mon adesion a Parlarem.

Maleürosament poerèi pas venir a l'AG, per çò que, aquelo jorn, anarei vesitar Vièna e Sant-Roman en Gal daube l'UPVH. Aquò me fai flica ! Amistats. D.G.

Pòio pas anar a l'amassaa de Parlarem, alors vos mando lo chec per receure Lo Grinhon. Eissublo pas de lo legir, e mai las cronicas dau Revessin. La darrèira (dau 14 març) es franc bien viraa. Recevetz mas melhoras amistats. Le bonjorn a tots e josca mai. M.P.-R.